

MÔ HÌNH DOANH NGHIỆP TỰ TRỊ PHI TẬP TRUNG THEO PHÁP LUẬT TIỂU BANG WYOMING VÀ KINH NGHIỆM CHO VIỆT NAM

Phạm Văn Quang*

Ngày nhận bài: 21/05/2026 | Ngày gửi phản biện: 01/06/2026 | Ngày duyệt đăng: 23/06/2026

Tóm tắt: Trong bối cảnh công nghệ blockchain và kinh tế số phát triển mạnh mẽ, kéo theo sự hình thành loại mô hình doanh nghiệp kiểu mới, doanh nghiệp tự trị phi tập trung (Decentralized Autonomous Organization - DAO) nổi lên như một loại mô hình tổ chức mới và tái định nghĩa các khái niệm về pháp nhân và quản trị doanh nghiệp truyền thống. Tiểu bang Wyoming (Hoa Kỳ) đã tiên phong xây dựng khung pháp lý công nhận doanh nghiệp tự trị phi tập trung như một chủ thể pháp luật, đồng thời, thiết lập cơ chế quản trị dựa trên hợp đồng thông minh và nguyên tắc phi tập trung. Trên cơ sở đó, bài viết phân tích tư cách pháp lý và cơ chế quản trị của doanh nghiệp tự trị phi tập trung theo pháp luật tiểu bang Wyoming. Ngoài ra, từ góc độ pháp luật so sánh, bài viết đề xuất một số định hướng hoàn thiện pháp luật Việt Nam.

Từ khóa: Doanh nghiệp tự trị phi tập trung, luật so sánh, luật doanh nghiệp, hợp đồng thông minh, tư cách pháp lý.

Abstract: In the context of the rapid development of blockchain technology and the digital economy, a new form of business model has emerged. The Decentralized Autonomous Organization (DAO) has arisen as a novel organizational structure, redefining traditional concepts of legal personality and corporate governance. The State of Wyoming (United States) has taken a pioneering role in establishing a legal framework that recognizes DAOs as legal entities, while simultaneously instituting a governance mechanism grounded in smart contracts and the principle of decentralization. On that basis, this article examines the legal status and governance structure of DAOs under Wyoming law. Furthermore, from a

*SV., Trường Đại học Luật Thành phố Hồ Chí Minh; Email: pvquanghcmulaw@gmail.com.

comparative law perspective, it proposes several orientations for improving the Vietnamese legal framework.

Keyword: Decentralized autonomous organization, comparative law, enterprise law, smart contract, legal personality.

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh thực hiện Nghị quyết số 52-NQ/TW của Bộ Chính trị về một số chủ trương, chính sách chủ động tham gia cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và Quyết định số 749/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ: Phê duyệt “Chương trình Chuyển đổi số quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030”, việc hoàn thiện khung pháp lý đối với các mô hình tổ chức dựa trên công nghệ blockchain trở thành yêu cầu cấp thiết. Sự phát triển của công nghệ blockchain và kinh tế số đã thúc đẩy sự hình thành mô hình doanh nghiệp kiểu mới vượt ra khỏi khuôn khổ quản trị và khung pháp lý truyền thống, trong đó doanh nghiệp tự trị phi tập trung (DAO) là một mô hình tiêu biểu. Sự xuất hiện của mô hình này đặt ra những thách thức đối với các khái niệm pháp lý truyền thống về pháp nhân, cơ cấu quản trị và trách nhiệm pháp lý.

Tại Hoa Kỳ, Wyoming là tiểu bang đi đầu trong việc nhận diện và pháp điển hóa xu hướng mô hình doanh nghiệp tự trị phi tập trung, việc tiếp cận mô hình này từ góc độ xây dựng khung pháp lý và công nhận doanh nghiệp tự trị phi tập trung như một hình thức pháp nhân hợp pháp. Tại đa số các hệ thống pháp luật hiện nay, tổ chức tự trị phi tập trung vẫn chưa được thừa nhận tư cách pháp nhân, chủ yếu do cấu trúc tổ chức của mô hình này còn mới mẻ và khác biệt so với các thiết chế truyền thống (Guy C. Charlton, Michael Adams and Cindy Whang, 2023). Với Việt Nam, trong bối cảnh hiện tại, pháp luật doanh nghiệp hiện hành vẫn chủ yếu điều chỉnh các mô hình tổ chức mang tính truyền thống, chưa có quy định cụ thể về tư cách pháp lý, cũng như cơ chế quản trị và trách nhiệm pháp lý của tổ chức tự trị phi tập trung, dẫn đến khoảng trống rủi ro pháp lý tiềm ẩn trong thực tiễn. Xuất phát từ thực tiễn này, bài viết sẽ phân tích mô hình doanh nghiệp tự trị phi tập trung theo pháp luật tiểu bang Wyoming, từ đó đánh giá khả năng tương thích khi áp dụng mô hình này tại Việt Nam.

2. Tư cách pháp lý của doanh nghiệp tự trị phi tập trung theo pháp luật tiểu bang Wyoming

Sự trỗi dậy đầy mạnh mẽ của công nghệ chuỗi khối và hợp đồng thông minh đã tạo ra loại mô hình doanh nghiệp kiểu mới là doanh nghiệp tự trị phi tập trung, đây là một cấu trúc tổ chức được vận hành dựa trên thuật toán, phân tán quyền lực và không có sự can thiệp của cơ quan quản lý tập trung (Stefanie Boss, 2023).

Theo quan điểm của Ủy ban Chứng khoán Hoa Kỳ, tổ chức tự trị phi tập trung được hiểu là một cấu trúc mang tính “ảo” tồn tại dưới dạng mã lập trình và được triển khai, vận hành trên hệ thống sổ cái phân tán hoặc công nghệ blockchain (Michael Anderson Schillig, 2022; Securities and Exchange Commission (SEC), 2017). Doanh nghiệp tự trị phi tập trung được xây dựng trên hai trụ cột chính là phân quyền và quản trị bằng blockchain, trong đó quyền ra quyết định được phân tán giữa các thành viên thay vì tập trung vào một chủ thể trung tâm, còn cơ chế blockchain bảo đảm minh bạch, bất biến và khả năng truy vết thông qua việc ghi nhận toàn bộ giao dịch trên sổ cái phân tán, qua đó tạo ra sự khác biệt căn bản so với mô hình quản trị phân cấp truyền thống (Shabir Korotana, 2025). Nhận thức phổ biến hiện nay cho rằng, đặc tính “tự trị” của doanh nghiệp tự trị phi tập trung không phù hợp với cấu trúc pháp lý của tư cách pháp nhân truyền thống (Samer Hassan, Primavera De Filippi, 2020).

Dưới góc độ khoa học pháp lý, sự tồn tại của doanh nghiệp tự trị phi tập trung thách thức các học thuyết truyền thống về tư cách pháp nhân. Theo lý luận truyền thống, một tổ chức được xem là pháp nhân khi có sự tách biệt về tài sản; có sự thống nhất về ý chí (thông qua cơ cấu quản trị hữu hình; có khả năng chịu trách nhiệm độc lập và có năng lực hành vi để tham gia vào các quan hệ pháp luật (Guy C. Charlton, Michael Adams, and Cindy Whang, 2023). Ý nghĩa chính yếu của việc xác lập tư cách pháp lý chính là để thiết lập cơ chế trách nhiệm hữu hạn nhằm bảo đảm sự tách biệt giữa tài sản của pháp nhân và tài sản của các thành viên từ đó có thể hạn chế rủi ro pháp lý và bảo vệ lợi ích kinh tế của thành viên trước các nghĩa vụ phát sinh từ hoạt động của tổ chức.

Nhìn chung, luật doanh nghiệp truyền thống đòi hỏi một mô hình cấu trúc quản trị tập trung (hội đồng quản trị, giám đốc...) để hình thành và biểu đạt “ý chí pháp lý” của chính tổ chức. Nếu một doanh nghiệp không đăng ký theo quy định pháp luật sẽ không có sự công nhận của Nhà nước và do đó, không có tư cách pháp nhân trong nhiều hệ thống pháp luật (Max Ganado, Joshua Ellul, and et al, 2020). Bởi nếu không được pháp luật công nhận và đăng ký chính thức thì hệ thống thông luật của Hoa Kỳ chỉ thừa nhận một số mô hình chủ thể có quyền và nghĩa vụ nhất định, ngay cả khi những người sáng lập doanh nghiệp tự trị phi tập trung không lựa chọn hình thức pháp lý cụ thể thì tòa án vẫn có thể áp dụng hoặc “gán” cho tổ chức này một tư cách pháp lý tương ứng, hệ thống thông luật của Hoa Kỳ mặc định xếp các doanh nghiệp tự trị phi tập trung vào loại hình công ty hợp danh thông thường (general partnership) (Matt Blaszczuk, 2024). Hệ quả pháp lý nghiêm trọng của sự phân loại này buộc các thành viên nắm giữ token quản trị (governance tokens) phải chịu trách nhiệm vô hạn và liên đới đối với các khoản nợ, hoặc hành vi vi phạm của tổ chức.

Trước năm 2021, các doanh nghiệp tự trị phi tập trung hoạt động trong tình trạng không có tư cách pháp lý độc lập dẫn đến nhiều rủi ro pháp lý như không xác định được chủ thể chịu trách nhiệm, khó tham gia giao dịch dân sự và không có cơ chế bảo vệ thành viên. Nhằm giải quyết rủi ro pháp lý xuất phát từ việc doanh nghiệp tự trị phi tập trung không được thừa nhận tư cách chủ thể, tiểu bang Wyoming đã ban hành Đạo luật bổ sung về Tổ chức Tự trị phi tập trung (DAO Supplement 2021), có hiệu lực từ ngày 01/7/2021 (State of Wyoming, 2021). Theo đó, doanh nghiệp tự trị phi tập trung được phép đăng ký và hoạt động dưới hình thức công ty trách nhiệm hữu hạn (DAO LLC) theo Luật Công ty trách nhiệm hữu hạn của tiểu bang Wyoming, qua đó chính thức thừa nhận tư cách pháp lý độc lập của mô hình tổ chức này.

Một là, về cơ sở pháp lý để xác lập tư cách pháp lý của doanh nghiệp tự trị phi tập trung tại Wyoming nằm ở việc luật hóa doanh nghiệp tự trị phi tập trung như một loại hình công ty trách nhiệm hữu hạn đặc thù. Theo tiểu bang Wyoming, xác định rõ doanh nghiệp tự trị phi tập trung là một chủ thể được tổ chức dưới hình thức công ty trách nhiệm hữu hạn. Cụ thể, DAO Supplement 2021 quy định: *“Doanh nghiệp tự trị phi tập trung” được hiểu là công ty trách nhiệm hữu hạn được thành lập theo quy định của chương này (§17-31-102(a)(ii)).* Quy định này cho thấy, nhà làm luật tiểu bang Wyoming không coi doanh nghiệp tự trị phi tập trung là một cấu trúc phi chính thức, mà xác định rõ doanh nghiệp tự trị phi tập trung là một Công ty trách nhiệm hữu hạn (Limited Liability Company - LLC) hợp pháp, qua đó thừa nhận doanh nghiệp tự trị phi tập trung là chủ thể độc lập của quan hệ pháp luật.

Về cơ chế đăng ký và điều kiện bắt buộc để phát sinh tư cách pháp lý của doanh nghiệp tự trị phi tập trung. Tư cách pháp lý của doanh nghiệp tự trị phi tập trung tại Wyoming chỉ phát sinh khi đáp ứng đầy đủ các điều kiện thành lập theo luật định. Một doanh nghiệp chỉ được coi là doanh nghiệp tự trị phi tập trung khi điều lệ thành lập phải có tuyên bố rõ ràng về việc tổ chức được thành lập theo Chương 31 (§17-31-104(a) DAO Supplement 2021). Đồng thời, §17-31-104(d) yêu cầu tên pháp lý của doanh nghiệp phải bao gồm dấu hiệu nhận diện bắt buộc như “DAO”, “LAO” hoặc “DAO LLC”. Ngoài ra, điều lệ thành lập còn phải công khai định danh của các hợp đồng thông minh được sử dụng trực tiếp để quản lý, hoặc vận hành tổ chức (§17-31-106(b) DAO Supplement 2021).

Những yêu cầu này thể hiện quan điểm nhất quán của Wyoming rằng, tư cách pháp lý của doanh nghiệp tự trị phi tập trung chỉ được xác lập thông qua thủ tục đăng ký pháp nhân, chứ không tự phát sinh từ việc triển khai công nghệ blockchain hay hợp đồng

thông minh trên thực tế. Việc pháp luật Wyoming đặt ra các điều kiện mang tính hình thức và thủ tục này cho thấy, tư cách pháp lý của doanh nghiệp tự trị phi tập trung không phát sinh một cách mặc nhiên từ việc sử dụng công nghệ blockchain, hay hợp đồng thông minh, mà chỉ được xác lập thông qua cơ chế đăng ký pháp nhân theo luật doanh nghiệp, tương tự như các loại hình công ty trách nhiệm hữu hạn truyền thống.

Hai là, về cơ chế tách bạch tư cách pháp lý và trách nhiệm của thành viên của mô hình DAO. Việc xác lập tư cách pháp lý độc lập của doanh nghiệp tự trị phi tập trung còn được thể hiện thông qua cơ chế tách bạch trách nhiệm giữa tổ chức và các thành viên. Theo DAO Supplement 2021, doanh nghiệp tự trị phi tập trung chịu sự điều chỉnh của Luật Công ty Trách nhiệm hữu hạn Wyoming trong phạm vi không trái với Chương 31 (§17-31-102(a)(ii) kết hợp với §17-31-103(a)). Theo đó, các nguyên tắc cơ bản về trách nhiệm hữu hạn của thành viên được áp dụng cho doanh nghiệp tự trị phi tập trung tương tự như đối với các công ty trách nhiệm hữu hạn truyền thống, qua đó khẳng định địa vị pháp lý độc lập của tổ chức và bảo vệ thành viên khỏi việc phải chịu trách nhiệm cá nhân đối với nghĩa vụ pháp lý của doanh nghiệp. Quy định này đặt doanh nghiệp tự trị phi tập trung ngang hàng với các công ty trách nhiệm hữu hạn truyền thống, qua đó củng cố địa vị pháp lý độc lập của doanh nghiệp tự trị phi tập trung với tư cách là một chủ thể pháp luật riêng biệt, đồng thời bảo vệ thành viên khỏi các rủi ro pháp lý vượt quá phần vốn góp, hoặc quyền lợi tham gia trong tổ chức.

Ba là, về việc ghi nhận mô hình quản trị bằng thuật toán trong khuôn khổ pháp nhân. Một điểm đặc thù trong việc xác lập tư cách pháp lý của doanh nghiệp tự trị phi tập trung tại Wyoming là sự thừa nhận trực tiếp cơ chế quản trị bằng hợp đồng thông minh. Việc quản lý doanh nghiệp có thể được thực hiện bởi các thành viên, hoặc được giao cho hợp đồng thông minh trong trường hợp doanh nghiệp được xác định là “Doanh nghiệp tự trị phi tập trung được quản trị bằng thuật toán” (§17-31-109 DAO Supplement 2021). Bên cạnh đó là sự xác định thứ bậc hiệu lực pháp lý giữa điều lệ, thỏa thuận vận hành và hợp đồng thông minh (§17-31-115 DAO Supplement 2021).

Từ các quy định của pháp luật tiểu bang Wyoming, có thể khẳng định rằng, tư cách pháp lý của doanh nghiệp tự trị phi tập trung được xác lập trên cơ sở coi doanh nghiệp tự trị phi tập trung là một loại hình công ty trách nhiệm hữu hạn đặc thù, được thành lập, đăng ký và hoạt động theo khuôn khổ của luật doanh nghiệp, đồng thời được phép vận hành thông qua hợp đồng thông minh để tự thực thi với các điều khoản được mã hóa (Shabir Korotana, 2025). Cách tiếp cận này đã chuyển hóa doanh nghiệp tự trị phi tập trung từ một cấu trúc công nghệ phi chính thức thành một chủ thể pháp lý hoàn chỉnh, có tư cách độc lập và đầy đủ năng lực tham gia các quan hệ pháp luật, qua đó tạo nền tảng pháp lý cho việc tích hợp mô hình tổ chức tự trị phi tập trung vào hệ thống pháp luật hiện hành.

3. Cơ chế quản trị của doanh nghiệp tự trị phi tập trung theo pháp luật tiểu bang Wyoming

Thứ nhất, pháp luật tiểu bang Wyoming thiết lập cơ chế quản trị của doanh nghiệp tự trị phi tập trung trên nền tảng trao quyền tự chủ cao cho tổ chức. Pháp luật tiểu bang Wyoming thiết lập cơ chế quản trị của doanh nghiệp tự trị phi tập trung trên cơ sở thừa nhận quyền tự quyết cao của tổ chức trong việc lựa chọn mô hình quản trị. Điều này được thể hiện trực tiếp: “Việc quản lý doanh nghiệp tự trị phi tập trung được trao cho các thành viên nếu là mô hình do thành viên quản trị, hoặc cho hợp đồng thông minh nếu là mô hình được quản trị bằng thuật toán, trừ khi điều lệ thành lập hoặc thỏa thuận vận hành có quy định khác” (§17-31-109 DAO Supplement 2021)

Quy định này cho thấy, pháp luật Wyoming đặt hai mô hình quản trị ở vị thế pháp lý ngang nhau, đồng thời, không mặc nhiên coi quản trị bằng con người là chuẩn mực ưu tiên. Về ý nghĩa học thuật, đây là bước dịch chuyển quan trọng cho thấy, quản trị doanh nghiệp không còn gắn chặt với ý chí con người mà nó có thể được “phi nhân hóa” thông qua thuật toán, mà vẫn được pháp luật thừa nhận. Như vậy, quyền tự trị của doanh nghiệp tự trị phi tập trung không chỉ là tự do thỏa thuận, mà là tự do lựa chọn chủ thể quản trị trong khuôn khổ luật doanh nghiệp.

Từ quy định này, pháp luật Wyoming thừa nhận hai mô hình quản trị cụ thể và độc lập về mặt pháp lý: 1) mô hình doanh nghiệp tự trị phi tập trung được quản trị bằng thuật toán; 2) mô hình doanh nghiệp tự trị phi tập trung do thành viên quản trị.

Hình 1: Mô hình quản trị doanh nghiệp tự trị phi tập trung

Nguồn: David M. Grant, Eric M. Kirby, and Steven Hawkinsh (2024), “Decentralized Autonomous Organizations: To Statutorily Organize or Not?”, *Wyoming Law Review*, Vol. 24, No.01, pp. 74.

Một là, đối với mô hình doanh nghiệp tự trị phi tập trung được quản trị bằng thuật toán. Mô hình doanh nghiệp tự trị phi tập trung vận hành bằng thuật toán là mô hình trong đó phần mềm đóng vai trò trung tâm trong việc thiết kế cấu trúc tổ chức và điều phối toàn bộ các tương tác xã hội, tương tự cách Bitcoin được xây dựng để tự vận hành (David M. Grant, Eric M. Kirby, and Steven Hawkinsh, 2024). Ở mô hình này, quyền quản lý doanh nghiệp không đặt ở các thành viên với tư cách cá nhân, mà được trao trực tiếp cho hợp đồng thông minh tức hệ thống mã nguồn tự động thực hiện các chức năng quản trị như biểu quyết, phân bổ tài sản, hoặc triển khai quyết định đã được lập trình trước. Việc pháp luật thừa nhận thuật toán là chủ thể thực hiện quyền quản lý cho thấy, Wyoming đã chấp nhận khả năng phi nhân hóa chức năng quản trị, miễn là cơ chế đó được ghi nhận hợp pháp trong điều lệ thành lập hoặc thỏa thuận vận hành.

Pháp luật Wyoming không chỉ thừa nhận mô hình này tại §17-31-109 DAO Supplement 2021, mà còn đặt ra điều kiện pháp lý nhằm đảm bảo khả năng kiểm soát tối thiểu đối với thuật toán. Cụ thể, *“Doanh nghiệp tự trị phi tập trung được quản trị bằng thuật toán chỉ được thành lập theo chương này nếu các hợp đồng thông minh nền tảng có khả năng được cập nhật, sửa đổi hoặc nâng cấp”* (§17-31-105(d) DAO Supplement 2021). Quy định này cho thấy, Wyoming chấp nhận việc phi nhân hóa chức năng quản trị nhưng không trao cho thuật toán quyền lực tuyệt đối và bất biến. Việc yêu cầu hợp đồng thông minh phải có khả năng sửa đổi phản ánh nỗ lực của nhà làm luật trong việc duy trì mức độ kiểm soát pháp lý tối thiểu đối với mô hình quản trị bằng mã nguồn.

Hai là, đối với mô hình doanh nghiệp tự trị phi tập trung do thành viên quản trị. Cơ sở pháp lý của việc thành viên trực tiếp thực hiện quyền quản trị được củng cố thêm bởi DAO Supplement 2021 tại §17-31-106(c)(i)(ii) theo đó điều lệ và hợp đồng thông minh của doanh nghiệp có thể điều chỉnh trực tiếp: *“Quan hệ giữa các thành viên và giữa thành viên với doanh nghiệp; quyền và nghĩa vụ của thành viên; cũng như quyền và quyền biểu quyết của thành viên”*. Mô hình này trên cơ sở loại bỏ cơ chế quản trị tập trung truyền thống, trong đó quyền điều hành không thuộc về hội đồng quản trị, giám đốc hay người quản lý mà được phân bổ trực tiếp cho các thành viên tham gia. Cơ chế tự trị này được bảo đảm thông qua các hợp đồng thông minh nơi các quy tắc quản trị và quy trình ra quyết định được mã hóa và tự động thực thi trên nền tảng blockchain (David M. Grant, Eric M. Kirby, and Steven Hawkinsh, 2024). Việc quản trị chủ yếu dựa trên sự đồng thuận phân tán và biểu quyết của thành viên, thường gắn với quyền nắm giữ token quản trị, qua đó cho phép tập hợp ý chí tập thể mà không cần sự giám sát của một chủ thể trung tâm (David M. Grant, Eric M. Kirby, and Steven Hawkinsh,

2024). Trong mô hình này, các thành viên chấp nhận tuân thủ “quy tắc của mã nguồn” thay cho các hình thức pháp lý truyền thống, hướng tới một cấu trúc quản trị mang tính dân chủ cao, minh bạch và xuyên biên giới (David M. Grant, Eric M. Kirby, and Steven Hawkinsh, 2024).

Tổng thể, bằng việc đặt mô hình do thành viên quản trị và mô hình quản trị bằng thuật toán ở vị thế pháp lý ngang nhau, pháp luật Wyoming đã mở rộng nội hàm của quyền tự trị doanh nghiệp. Theo đó, quyền tự trị của doanh nghiệp tự trị phi tập trung không chỉ là quyền tự do thỏa thuận về nội dung quản trị, mà còn là quyền tự do lựa chọn chủ thể thực hiện chức năng quản trị, bao gồm cả con người và thuật toán, trong khuôn khổ luật doanh nghiệp hiện hành.

Thứ hai, quản trị bằng thuật toán như một cấu phần của cơ chế quản trị doanh nghiệp tự trị phi tập trung. Pháp luật Wyoming không chỉ dừng ở việc thừa nhận mô hình quản trị bằng thuật toán, mà còn trao cho hợp đồng thông minh vai trò điều chỉnh trực tiếp quan hệ nội bộ. §17-31-106(c) DAO Supplement 2021 quy định: “*Trừ khi chương này có quy định khác, điều lệ thành lập và các hợp đồng thông minh sẽ điều chỉnh quan hệ giữa các thành viên; quyền và nghĩa vụ của thành viên; quyền biểu quyết; khả năng chuyển nhượng lợi ích thành viên; và thủ tục sửa đổi các hợp đồng thông minh áp dụng.*”. Đặc biệt, tiểu bang Wyoming tiếp tục khẳng định vai trò ưu tiên của hợp đồng thông minh: “*Trong trường hợp điều lệ thành lập và hợp đồng thông minh có xung đột, thì hợp đồng thông minh sẽ được ưu tiên áp dụng đối với các nội dung xung đột...*” (§17-31-115 DAO Supplement 2021).

Nhìn chung, tiểu bang Wyoming đã công nhận mã nguồn như một chuẩn mực quản trị có hiệu lực pháp lý ưu tiên thay vì chỉ là công cụ thực thi ý chí con người như mô hình truyền thống. Cách tiếp cận này đảo ngược tư duy truyền thống của luật doanh nghiệp nơi vốn đặt điều lệ và nghị quyết ở vị trí tối cao. Tuy nhiên, việc đề cao hợp đồng thông minh cũng làm nhòe ranh giới giữa quy phạm pháp lý và quy phạm kỹ thuật, đặt ra vấn đề rủi ro lớn khi mã nguồn phát sinh lỗi, hoặc không thể diễn giải theo logic pháp lý thông thường.

Thứ ba, cơ chế biểu quyết và phân bổ quyền lực. Pháp luật tiểu bang Wyoming tiếp cận cơ chế biểu quyết của doanh nghiệp tự trị phi tập trung theo hướng trao quyền tự quyết rộng rãi cho tổ chức, được thể hiện rõ tại §17-31-111(a)(i) DAO Supplement 2021. Điều luật này quy định: “*Lợi ích thành viên được xác định bằng cách chia phần đóng góp tài sản số của mỗi thành viên...*”. Quy định trên cho phép quyền biểu quyết được phân bổ tương ứng với tỷ lệ tài sản số mà thành viên đóng góp, qua đó gắn trực

tiếp quyền lực quản trị với lợi ích kinh tế. Đồng thời, điều luật cũng dự liệu trường hợp khác tại §17-31-111(a)(ii) DAO Supplement 2021: “...*hoặc, nếu các thành viên không đóng góp tài sản số, thì mỗi thành viên có một lợi ích thành viên và được hưởng một phiếu biểu quyết*”.

Cách quy định này cho thấy, pháp luật Wyoming không áp đặt một mô hình biểu quyết duy nhất mà cho phép doanh nghiệp tự trị phi tập trung lựa chọn giữa mô hình biểu quyết theo lợi ích kinh tế và mô hình bình đẳng hình thức, tùy theo cấu trúc tổ chức và phương thức tham gia của các thành viên.

Bên cạnh đó, yêu cầu về điều kiện thông qua quyết định (quorum) được quy định tại §17-31-111(a)(iii) DAO Supplement 2021 như sau: “*Số lượng thành viên tối thiểu cần thiết để họp yêu cầu không thấp hơn đa số lợi ích thành viên có quyền biểu quyết*”. Việc pháp luật chỉ thiết lập ngưỡng số lượng thành viên tối thiểu cần thiết để họp tối thiểu mà không can thiệp sâu vào cơ chế phân bổ quyền lực nội bộ phản ánh rõ triết lý lập pháp của tiểu bang Wyoming ưu tiên tính linh hoạt và khả năng tự vận hành và hiệu quả ra quyết định của doanh nghiệp tự trị phi tập trung thay vì áp đặt các chuẩn mực quản trị truyền thống.

Tuy nhiên, dưới góc độ pháp lý, mô hình này cũng tiềm ẩn nguy cơ bất cân xứng quyền lực. Khi quyền biểu quyết gắn trực tiếp với tỷ lệ tài sản số nắm giữ, các thành viên sở hữu lượng lớn tài sản có thể chi phối quá trình ra quyết định, trong khi pháp luật Wyoming không thiết lập các cơ chế bảo vệ thành viên thiểu số ở cấp độ luật định. Điều này cho thấy, cơ chế biểu quyết theo pháp luật tiểu bang Wyoming, dù bảo đảm tính linh hoạt và phù hợp với đặc thù công nghệ, vẫn đặt ra thách thức về duy trì sự cân bằng quyền lực và tính đại diện trong quản trị doanh nghiệp tự trị phi tập trung.

4. So sánh doanh nghiệp tự trị phi tập trung theo pháp luật tiểu bang Wyoming với doanh nghiệp theo Luật Doanh nghiệp Việt Nam và bài học kinh nghiệm

4.1. So sánh doanh nghiệp tự trị phi tập trung theo pháp luật tiểu bang Wyoming và doanh nghiệp theo Luật Doanh nghiệp Việt Nam

Thứ nhất, về cơ chế biểu đạt ý chí pháp nhân. Luật Doanh nghiệp Việt Nam năm 2025 xác lập nguyên tắc bắt buộc về người đại diện theo pháp luật. Khoản 3 Điều 12 Luật Doanh nghiệp năm 2025 quy định: “*Doanh nghiệp phải bảo đảm luôn có ít nhất một người đại diện theo pháp luật cư trú tại Việt Nam*”. Đồng thời, người này nhân danh doanh nghiệp thực hiện quyền và nghĩa vụ phát sinh từ giao dịch. Điều đó cho thấy, pháp luật Việt Nam đặt ý chí pháp lý của doanh nghiệp trong khuôn khổ

nhân sự cụ thể. Ngược lại, pháp luật Wyoming cho phép doanh nghiệp tự trị phi tập trung được quản lý bởi thành viên hoặc bởi chính hợp đồng thông minh nếu là mô hình quản trị bằng thuật toán (§17-31-109 DAO Supplement 2021). Như vậy, trong khi Việt Nam duy trì cấu trúc “ý chí thông qua con người”, thì tiểu bang Wyoming thừa nhận khả năng “ý chí thông qua mã nguồn”. Nhìn chung, khuôn khổ pháp luật Việt Nam hiện hành chưa tương thích với mô hình quản trị phi nhân hóa nếu không có sửa đổi nền tảng.

Thứ hai, về địa vị pháp lý của điều lệ và hợp đồng thông minh. Luật Doanh nghiệp Việt Nam quy định điều lệ công ty phải có các nội dung chủ yếu về cơ cấu tổ chức, quyền và nghĩa vụ của thành viên (Điều 24 Luật Doanh nghiệp năm 2025) và được lưu giữ như một văn bản chính thức. Trong khi đó, pháp luật Wyoming quy định điều lệ và hợp đồng thông minh của doanh nghiệp tự trị phi tập trung có giá trị điều chỉnh quan hệ giữa các thành viên, quyền và nghĩa vụ của họ (§17-31-106(c) DAO Supplement 2021). Điều này cho thấy Wyoming trao cho hợp đồng thông minh giá trị điều chỉnh nội bộ tương đương điều lệ. Việt Nam chưa có bất kỳ quy định nào công nhận mã nguồn là hình thức điều lệ hợp pháp. So sánh này cho thấy ưu điểm của Việt Nam là bảo đảm tính hình thức và khả năng kiểm chứng nhưng hạn chế trong việc dung nạp cấu trúc tổ chức được mã hóa hoàn toàn.

Thứ ba, về trách nhiệm và nghĩa vụ quản lý. Luật Doanh nghiệp Việt Nam quy định người quản lý phải thực hiện quyền và nghĩa vụ một cách trung thực, cẩn trọng và vì lợi ích tốt nhất của công ty (Điều 165 Luật Doanh nghiệp năm 2025). Nghĩa vụ này mang tính bắt buộc trong khi đó pháp luật Wyoming cho phép điều lệ doanh nghiệp tự trị phi tập trung có thể giảm hoặc loại trừ nghĩa vụ ủy thác của thành viên, chỉ duy trì nguyên tắc thiện chí và công bằng theo hợp đồng (§17-31-110 DAO Supplement 2021). Điều này phản ánh sự khác biệt rõ rệt: tư duy pháp lý Việt Nam ưu tiên bảo vệ cổ đông và kiểm soát rủi ro đạo đức còn Wyoming ưu tiên tự do hợp đồng và linh hoạt cấu trúc.

Cuối cùng, về minh bạch thông tin. Điều 115 Luật Doanh nghiệp năm 2025 trao quyền cho thành viên, cổ đông được xem xét, tra cứu sổ sách và tài liệu công ty, cơ chế này dựa trên nghĩa vụ cung cấp thông tin nội bộ. Trong khi đó, pháp luật Wyoming quy định thành viên không có quyền yêu cầu cung cấp riêng nếu thông tin đã được công khai trên blockchain mở (§17-31-112 DAO Supplement 2021). Như vậy, Wyoming thừa nhận blockchain là cơ chế minh bạch thay thế, trong khi Việt Nam chưa có quy định tương tự. Việt Nam cần xem xét công nhận giá trị pháp lý của dữ liệu blockchain trong việc thực hiện nghĩa vụ công khai thông tin.

Tổng thể, đối chiếu các điều luật cho thấy, mô hình Wyoming dịch chuyển trọng tâm từ quản trị con người sang quản trị thuật toán, từ nghĩa vụ bắt buộc sang tự do hợp đồng và từ minh bạch nội bộ sang minh bạch công nghệ. Trong khi đó, Luật Doanh nghiệp Việt Nam vẫn đặt nền tảng trên cấu trúc quản trị tập trung và trách nhiệm cá nhân xác định. Đây chính là điểm mấu chốt cần xử lý nếu Việt Nam muốn tiếp cận mô hình doanh nghiệp tự trị phi tập trung trong tương lai.

4.2. Giá trị tham khảo cho Việt Nam

Về ưu điểm của mô hình doanh nghiệp tự trị phi tập trung: Mô hình này cho thấy, một bước dịch chuyển đáng chú ý của pháp luật doanh nghiệp từ cấu trúc quản trị nhân sự sang cấu trúc quản trị phi cấu trúc dựa trên thuật toán. Ưu điểm nổi bật của mô hình này là khả năng tự động hóa việc thực thi quy tắc nội bộ thông qua hợp đồng thông minh nhằm giảm thiểu sự phụ thuộc vào ý chí chủ quan của người quản lý và hạn chế rủi ro lạm quyền. Ngoài ra, cơ chế minh bạch mặc định dựa trên chuỗi công nghệ khối blockchain giúp mọi giao dịch và quyết định được ghi nhận công khai, khó bị sửa đổi, từ đó nâng cao mức độ tin cậy giữa các thành viên và nhà đầu tư. Hơn thế, việc cho phép linh hoạt thiết kế quyền biểu quyết và phân bổ lợi ích tạo điều kiện huy động vốn toàn cầu, đặc biệt trong lĩnh vực công nghệ số. Nhìn chung, doanh nghiệp tự trị phi tập trung là công cụ hiệu quả trong việc phân bổ nguồn lực và thực thi tự động các quyết định trên chuỗi (El Faqir, Youssef, Javier Arroyo, and Samer Hassan, 2020). Ở góc độ chính sách, việc hợp pháp hóa doanh nghiệp tự trị phi tập trung còn thể hiện tư duy cạnh tranh thể chế, sử dụng pháp luật doanh nghiệp như công cụ thu hút đầu tư blockchain và thúc đẩy đổi mới sáng tạo.

Tuy nhiên, mô hình này cũng tồn tại *bất cập và rủi ro pháp lý*: việc phi cấu trúc cơ chế quản trị có thể làm suy yếu nền tảng trách nhiệm cá nhân, vốn đây là yếu tố cốt lõi trong pháp luật doanh nghiệp truyền thống. Khi quyết định được thực thi tự động bởi mã nguồn thì đặt ra câu hỏi về chủ thể chịu trách nhiệm trong trường hợp thiệt hại, lỗi kỹ thuật hoặc hành vi lạm dụng trở nên phức tạp hơn. Do phụ thuộc vào mã nguồn nên doanh nghiệp tự trị phi tập trung luôn tiềm ẩn rủi ro từ các lỗ hổng bảo mật và sai sót kỹ thuật (El Faqir, Youssef, Javier Arroyo, and Samer Hassan, 2020). Cơ chế phân bổ quyền lực dựa trên tài sản số có thể dẫn đến tập trung quyền kiểm soát vào nhóm nắm giữ token lớn, trong khi cơ chế bảo vệ nhà đầu tư thiểu số không được thiết kế chặt chẽ. Minh bạch công nghệ cũng không đồng nghĩa với minh bạch pháp lý, bởi lẽ, dữ liệu blockchain không phải lúc nào cũng đảm bảo khả năng tiếp cận và hiểu biết thực chất của thành viên. Hơn hết, môi trường phi tập trung tiềm ẩn nguy cơ bị lợi dụng cho hành vi rửa tiền, tài trợ bất hợp pháp hoặc né tránh nghĩa vụ thuế nếu thiếu cơ chế giám sát

phù hợp. Chính vì vậy, doanh nghiệp tự trị phi tập trung không phải là mô hình “tối ưu tuyệt đối”, mà là cấu trúc đòi hỏi khuôn khổ kiểm soát pháp lý tinh vi và thận trọng.

Do đó, Việt Nam cần từng bước tiếp cận và cần quy định cụ thể để có thể hạn chế rủi ro và bất cập pháp lý khi tiếp cận mô hình này.

Thứ nhất, cần cân nhắc bổ sung một chương riêng trong Luật Doanh nghiệp về “Doanh nghiệp vận hành bằng thuật toán” tương tự cách Wyoming thiết kế phần bổ sung chuyên biệt cho doanh nghiệp tự trị phi tập trung trong khuôn khổ luật công ty. Chương này có thể đặt sau các quy định về loại hình doanh nghiệp, tương tự cách tiểu bang Wyoming bổ sung Chương 31 trong hệ thống luật doanh nghiệp. Nội dung chương mới cần quy định tối thiểu bốn vấn đề: (i) định nghĩa pháp lý của tổ chức vận hành bằng hợp đồng thông minh; (ii) điều kiện đăng ký thành lập; (iii) mô hình quản trị (do thành viên quản trị hoặc do thuật toán quản trị); và (iv) nguyên tắc phân định trách nhiệm pháp lý của thành viên và tổ chức. Quy định này nhằm tạo cơ sở pháp lý cho các tổ chức vận hành trên blockchain có thể đăng ký tư cách pháp nhân, thay vì tồn tại dưới dạng cộng đồng phi chính thức như hiện nay. Vì doanh nghiệp tự trị phi tập trung không tương thích với các mô hình tổ chức và khung pháp lý truyền thống hiện hành nên thay vì cố gắng ép mô hình này vào những cấu trúc sẵn có thì các quốc gia nên xem xét việc thừa nhận doanh nghiệp tự trị phi tập trung như một dạng tổ chức và chủ thể pháp lý mới có thể được hiểu như một “tập đoàn dựa trên nền tảng tiền mã hóa” với đặc trưng riêng biệt về cấu trúc và phương thức vận hành (Oleh Kulyk, Tetiana Hudima, Anton Soshnykov, 2024).

Thứ hai, nên thừa nhận giá trị pháp lý của hợp đồng thông minh như một hình thức thể hiện điều lệ nội bộ với điều kiện bảo đảm khả năng truy cập, lưu trữ và kiểm chứng. Tuy nhiên, hợp đồng thông minh không được đứng ngoài hệ thống pháp luật bắt buộc; cần cơ chế kiểm định kỹ thuật và sửa đổi khi phát sinh rủi ro. Cụ thể, pháp luật có thể cho phép điều lệ doanh nghiệp được thể hiện một phần dưới dạng mã nguồn, với điều kiện mã nguồn đó được công khai, lưu trữ và có khả năng kiểm chứng. Đồng thời, cần quy định rằng trong trường hợp có xung đột giữa mã nguồn và quy định bắt buộc của pháp luật, quy định của luật vẫn được ưu tiên áp dụng. Cơ chế này giúp dung nạp quản trị bằng thuật toán nhưng vẫn duy trì trật tự pháp lý.

Thứ ba, Việt Nam nên triển khai cơ chế thử nghiệm có kiểm soát (regulatory sandbox) đối với doanh nghiệp vận hành bằng thuật toán trong phạm vi giới hạn về vốn, lĩnh vực và số lượng thành viên, đi kèm yêu cầu đăng ký, báo cáo và tuân thủ quy định về phòng chống rửa tiền. Đồng thời, cần quy định rõ trách nhiệm dân sự của nhà sáng lập, người phát triển hoặc chủ thể kiểm soát thực tế hệ thống khi thuật toán gây thiệt hại.

Thứ tư, cần bổ sung quy định rõ ràng về trách nhiệm dân sự và trách nhiệm liên đới trong trường hợp hệ thống thuật toán gây thiệt hại. Pháp luật có thể xác lập nguyên tắc: thành viên sáng lập, nhà phát triển mã nguồn hoặc người kiểm soát thực tế hệ thống phải chịu trách nhiệm trong phạm vi lỗi hoặc mức độ kiểm soát của mình. Điều này nhằm ngăn ngừa việc lợi dụng cấu trúc phi tập trung để né tránh nghĩa vụ bồi thường hoặc trách nhiệm pháp lý.

5. Kết luận

Sự ra đời và quá trình luật hóa của mô hình doanh nghiệp tự trị phi tập trung tại tiểu bang Wyoming phản ánh xu hướng chuyển dịch mạnh mẽ của luật doanh nghiệp trong bối cảnh kinh tế số và công nghệ blockchain phát triển nhanh chóng. Thông qua việc thừa nhận doanh nghiệp tự trị phi tập trung như một dạng công ty trách nhiệm hữu hạn đặc thù, tiểu bang Wyoming đã giải quyết bài toán tư cách pháp lý, thiết lập cơ chế trách nhiệm hữu hạn và tạo hành lang pháp lý cho mô hình quản trị linh hoạt giữa con người và thuật toán. Cách tiếp cận này cho thấy pháp luật có thể thích ứng với đổi mới công nghệ mà không làm phá vỡ cấu trúc nền tảng của chế định pháp nhân. Tuy nhiên, mô hình này cũng bộc lộ những giới hạn nhất định liên quan đến trách nhiệm pháp lý, bảo vệ thành viên thiểu số và kiểm soát rủi ro kỹ thuật. So sánh với khuôn khổ Luật Doanh nghiệp Việt Nam, có thấy sự khác biệt căn bản về triết lý lập pháp và cấu trúc quản trị, qua đó đặt ra yêu cầu phải có sự điều chỉnh thận trọng nếu muốn tiếp cận mô hình này.

Tổng thể, kinh nghiệm từ Wyoming khẳng định rằng vấn đề không nằm ở việc chấp nhận hay phủ nhận mô hình phi tập trung, mà ở khả năng thiết kế một cơ chế pháp lý dung hòa giữa tự do sáng tạo và kỷ luật trách nhiệm. Trong bối cảnh trách nhiệm xã hội, việc đăng ký doanh nghiệp tự trị phi tập trung như một chủ thể kinh doanh hợp pháp và tuân thủ các quy định về tài sản ảo sẽ góp phần tăng tính minh bạch, củng cố niềm tin thị trường và thúc đẩy sự phát triển bền vững của lĩnh vực tiền điện tử (Oleh Kulyk, Tetiana Hudima, Anton Soshnykov, 2024). Đây chính là định hướng cốt lõi mà Việt Nam cần cân nhắc trong quá trình hoàn thiện pháp luật doanh nghiệp trước những biến đổi của thời đại số.

Tài liệu tham khảo

Tiếng Việt:

1. Nghị quyết số 52-NQ/TW của Bộ Chính trị về một số chủ trương, chính sách chủ động tham gia cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư.
2. Quyết định số 749/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ: Phê duyệt “Chương trình Chuyển đổi số quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030”.

Tiếng Anh:

1. David M. Grant, Eric M. Kirby, and Steven Hawkinsh (2024). "Decentralized Autonomous Organizations: To Statutorily Organize or Not?". *Wyoming Law Review*, Vol. 24, No.01.
2. El Faqir, Youssef, Javier Arroyo, and Samer Hassan (2020). "An overview of decentralized autonomous organizations on the blockchain". *Proceedings of the 16th international symposium on open collaboration*. <https://docta.ucm.es/bitstreams/ee6eb1eb-9768-405a-844d-7fa0b4921091/download>
3. Guy C. Charlton, Michael Adams & Cindy Whang (2023). "The decentralised autonomous organization: legal personality and the problem of governance". *Journal of Law & Commerce*. Vol. 42. No. 1.
4. Matt Blaszczyk (2024). "Decentralized autonomous organizations and regulatory competition: a race without a cause". *North Dakota Law Review*. Vol. 99:1.
5. Michael Anderson Schillig (2022). "Decentralized Autonomous Organizations (DAOs) under English law". *Law and Financial Markets Review*. Vol.16. No 1-2.
6. Oleh Kulyk, Tetiana Hudima, Anton Soshnykov (2024). "Decentralized autonomous organizations: redefining legal paradigms". *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. Volume 3 (56).
7. Samer Hassan, Primavera De Filippi (2020). "Decentralized Autonomous Organization". *Internet Policy Review*. Volume 10. Issue 2.
8. Securities and Exchange Commission (SEC) (2017). Report of Investigation Pursuant to Section 21(a) of the Securities Exchange Act of 1934: The DAO. <https://www.sec.gov/litigation/investreport/34-81207.pdf>
9. State of Wyoming (2021). Decentralized Autonomous Organization Supplement, Senate File No. 38 (SF0038), 66th Wyoming Legislature (2021), codified at Wyoming Statutes, Title 17, Chapter 31, effective July 1, 2021, <https://share.google/fRrJr1AvTIXpfqXg>
10. Stefanie Boss (2023). "DAOs: legal and empirical review". *Amsterdam Law School Legal Studies Research Paper*. No. 2023-27.